

Nr 18

Utlåtande i anledning av motioner om måltider för gamla och handikappade inom skolbispisningen.

I de likalydande, till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna I: 91 av herrar *Johan Olsson* och *Svanström* samt II: 128 av herrar *Börjesson* i Falköping och *Eriksson* i Bäckmora hemställes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte rekommendera kommunerna att beakta möjligheterna att inom skolbispisningen bereda tillfälle för gamla och handikappade att erhålla daglig måltid.

Motionärerna framhåller, att man under senare tid ägnat stor uppmärksamhet åt kostvanor i allmänhet och bl. a. från läkarhåll understrukit vikten av att människor äter sundare och vitaminrikare mat. Det har kunnat konstateras att många gamla, särskilt ensampensionärer, lever på alltför ensidig kost, beroende på att de ofta finner det besvärligt att skaffa sig matvaror och därtill tycker att det blir alltför arbetskrävande att tillaga maten. Vidare bidrar ensamhetskänsla och isolering. Ur hälsosynpunkt är detta självfallet i hög grad otillfredsställande.

I skolbispisningarna ägnas stor omsorg åt maten. Enligt motionärernas mening borde kommunerna överväga möjligheterna att inom skolbispisningens ram bereda de åldringar som så önskar tillfälle att till självkostnadspris erhålla måltid. På något håll har man startat sådan verksamhet, och den har mottagits med stor glädje av många åldringar. Bland annat bidrar samvaron till att de gamla deltar i de gemensamma måltiderna.

Motionärerna anser att kommuner mer allmänt borde uppmärksamma dessa möjligheter för att hjälpa sina gamla och även sådana handikappade som inte har anhöriga som bistår dem i hushållet. Detta torde kunna anordnas inom ramen av de anslag som utgår till social hemhjälp och andra sociala verksamheter som kommunerna lagenligt är skyldiga bedriva bland sina gamla och handikappade.

Utskottet har berett *Svenska kommunförbundet* och *Svenska stadsförbundet* tillfälle att yttra sig över motionerna.

I de av förbundsstyrelserna avgivna yttrandena, som är delvis likalydande, anförs att näringsvärdesberäknade matsedlar för skolbispisningen utarbetats och inom kort kommer att distribueras till kommunerna. I och för sig kan man sålunda utgå från att skolmåltiden utgör ett lämpligt lunchmål också för vuxna.

Det är enligt förbundsstyrelsernas mening inte möjligt att utan närmare undersökning och analys få klarhet om orsakerna till att mattjänsten to-

Bihang till riksdagens protokoll 1968. 11 saml. Nr 18

talt sett inte fått större spridning än som skett. Det utredningsarbete som pågår inom institutet för storhushållens rationalisering synes kunna komma att bidra med värdefulla synpunkter och fakta rörande tillagning och distribution. Behovssituationen får också ses mot bakgrunden av den omfattande och expanderande sociala hemhjälpssamheten för åldringar och handikappade, därvid hjälp med mathållningen också lämnas.

Såväl ålderdomshem som skolbespisningar har på sina håll svarat för tillagning av mat som distribuerats till enskilda hushåll. På några håll har en daglig måltid kunnat erhållas på ålderdomshem för ett begränsat antal åldringar från exempelvis närbelägna pensionärshem. Tillfälle kan också beredas pensionärer och handikappade att inta en daglig måltid på skolbespisning, pensionärscentrum eller privat näringsställe. En kombination av skilda organisationsformer kan för den enskilda kommunen visa sig vara praktiskt genomförbar och ändamålsenlig. Man måste också beakta lokalernas belägenhet ur kommunikationssynpunkt, möjligheterna att ta emot gäster med hänsyn till lokalutrymme och det egna tidsschemat samt att den reguljära skolbespisningen inte hålls öppen under sön- och helgdagar, skollov och ferier.

Kommunförbundets styrelse anför avslutningsvis, att någon generell rekommendation från kommunförbunden om på vilket sätt kommunerna bör organisera sin service på detta område knappast torde vara att förvänta. Styrelsen finner det heller inte motiverat med någon speciell information från Kungl. Maj:ts sida på sätt som motionärerna föreslagit.

Stadsförbundets styrelse anser ej heller att en generell rekommendation av föreslagen innebörd är påkallad. Ett utnyttjande av skolbespisningen är — när detta går att praktiskt genomföra — endast en av de former som kan prövas för att uppnå syftet. Med ledning av det informations- och rådgivningsarbete som bedrivs av exempelvis institutet för folkhälsan, socialstyrelsen, hemkonsulenter och utbildningsanstalter och som även kommunala myndigheter och institutioner på många håll medverkar i borde prövas även andra vägar än de som hittills tillämpats för att informera de gamla och väcka deras intresse för och insikter om behovet av näringsriktig kost och regelbundna kostvanor.

Utskottet

Motionärerna föreslår att kommunerna skall rekommenderas att beakta möjligheterna att bereda gamla och handikappade daglig måltid inom skolbespisningen.

Vissa frågor om matdistribution till åldringar och handikappade har studerats av socialpolitiska kommittén (SOU 1963: 47 och 1964: 43). Bl. a. redovisade kommittén att det i begränsad omfattning förekom att åldringar med egen bostad intog måltider på ålderdomshem.

Utvecklingen fram till årsskiftet 1965/66 har kunnat belysas genom uppgifter som inforrats i samband med ansökningar om statsbidrag till den sociala hemhjälpn. Enligt vad som redovisats i Sociala meddelanden 1967: 5—6, s. 144 ff., förekom vid utgången av år 1965 matdistribution till åldringar m. fl. genom kommunalt organ eller enskild organisation i cirka 90 kommuner, och i 24 kommuner fanns restauranger anordnade.

Socialstyrelsen har i sina Råd och anvisningar nr 195, utgivna i juni 1967, angående öppen verksamhet för åldringar m. fl. behandlat frågor om kost, matdistribution och matserveringar för pensionärer. Styrelsen har därvid uttalat att en riktigt sammansatt kost har mycket stor betydelse för den åldrande och gamla människan och hänvisat till handledningar i frågan. Styrelsen har vidare framhållit att distribution av färdiglagad mat effektivt underlättar den dagliga livsföringen för pensionärer och handikappade och har bl. a. nämnt att en del nya ålderdomshem numera planeras med storkök, som är så dimensionerade att de kan betjäna flera hem i kommunen och restauranger för pensionärer och dessutom kan leverera mat för distribution till enskilda hushåll. Styrelsen anför också att försök med restauranger för pensionärer har slagit mycket väl ut och är värda efterföljd. Restaurang eller matservering kan enligt styrelsen lämpligen anordnas i matsal på ålderdomshem, pensionärshem eller i skolbespisningslokal.

Socialstyrelsen har således utfärdat rekommendationer som bl. a. täcker det av motionärerna framlagda förslaget men som även anvisar andra metoder att förbättra åldringars och handikappades måltidsförhållanden. Utskottet ansluter sig vidare till den av kommunförbunden uttalade åsikten, att en kombination av skilda organisationsformer kan vara ändamålsenlig. Förbunden har även framhållit, att de studier som bedrivs inom institutet för storhushållens rationalisering bör kunna lämna värdefulla bidrag till den fortsatta utvecklingen.

Utskottet finner sig på nu anförda skäl inte böra tillstyrka motionerna utan hemställer,

att de likalydande motionerna I: 91 och II: 128 icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 19 mars 1968

På allmänna beredningsutskottets vägnar:

NANCY ERIKSSON

Närvarande:

från första kammaren: herrar Möller (s), Oscar Carlsson (s), Eric Gustaf Peterson (fp), Axel Kristiansson (cp), Helge Karlsson (s), Karl Pettersson (s), fru Hultell (h), herrar Kilsmo (fp), Ernst Olsson (cp), fru Landberg (s)* och herr Ove Karlsson (s);

från andra kammaren: fru Eriksson i Stockholm (s), fru Jäderberg (s), herrar Hamrin i Kalmar (fp), Svensson i Kungälv (s)*, Dickson (h), Lundmark (s)*, Rimås (fp), Larsson i Borrbý (cp)*, Nilsson i Båstékille (h), Hugosson (s) och Josefson i Arrie (cp).

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.